

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः ॥

तृतीयस्यामितो दिवि सोमं आसीत्। तं गायत्र्याऽहरत्। तस्य पूर्णमच्छिद्यत। तत्पूर्णोऽभवत्। तत्पूर्णस्य पूर्णत्वम्। ब्रह्म वै पूर्णः। यत्पूर्णशाखा वृथ्सानपाकरोति। ब्रह्मणैवैनां नपाकरोति। गायत्रो वै पूर्णः। गायत्राः पशवः॥१॥

तस्मात्त्रीणित्रीणि पूर्णस्य पलाशानि। त्रिपदा गायत्री। यत्पूर्णशाखा गाः प्रार्पयति। स्वयैवैनां देवतया प्रार्पयति। यं कामयेतापशुः स्यादिति। अपूर्णान्तस्मै शुष्काग्रामाहरेत्। अपशुरेव भवति। यं कामयेत पशुमान्स्थ्यादिति। बहुपूर्णान्तस्मै बहुशाखामाहरेत्। पशुमन्तमेवैनं करोति॥२॥

यत्प्राचीमा हरेत्। देवलोकमभि जयेत्। यदुदीचीं मनुष्यलोकम्। प्राचीमुदीचीमा हरेत्। उभयोर्लोकयोरभिजित्ये। इषे त्वोर्जे त्वेत्याह। इषमेवोर्जं यजमाने दधाति। वायवः स्थेत्याह। वायुर्वा अन्तरिक्षस्याध्यक्षाः। अन्तरिक्षदेवत्याः खलु वै पशवः॥३॥

वायवं एवैनान्परि ददाति। प्र वा एनानेतदा करोति। यदाहं। वायवः स्थेत्युपायवः स्थेत्याह। यजमानायैव पशूनुप ह्वयते। देवो वः सविता प्रार्पयत्वित्याह प्रसूत्यै। श्रेष्ठतमाय कर्मण इत्याह। यज्ञो हि श्रेष्ठतमं कर्म। तस्मादेवमाह। आप्यायध्वमग्निया देवभागमित्याह॥४॥

वृथ्सेभ्यश्च वा एताः पुरा मनुष्येभ्यश्चाप्यायन्त। देवेभ्य एवैना इन्द्रायाप्याययति। ऊर्जस्वतीः पर्यस्वतीरित्याह। ऊर्जं हि पर्यः सम्भरन्ति। प्रजावतीरनमीवा अयक्ष्मा इत्याह प्रजात्यै। मा वः स्तेन ईशत माऽघशंस इत्याह गुप्त्यै। रुद्रस्य हेतिः परि वो वृणक्तित्याह। रुद्रादेवैनास्त्रायते। ध्रुवा अस्मिन्नोपतौ स्यात् बह्वीरित्याह। ध्रुवा एवास्मिन्बह्वीः करोति॥५॥

यजमानस्य पशून्याहीत्याह। पशूनां गोपीथाय। तस्मात्त्सायं पशव उपसमावर्तन्ते। अनधः सादयति। गर्भाणां धृत्या अप्रपादाय। तस्माद्गर्भाः प्रजानामप्रपादुकाः। उपरीव

निदधाति। उपरीव हि सुवर्गो लोकः। सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै॥६॥

पुनर्वः करोति पुनर्वो देवभागमित्याह करोति नवं च॥ [१]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्यंश्वपृशुमादत्ते प्रसूत्यै। अश्विनौर्बाहुभ्यामित्याह। अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम्। पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै। यो वा ओषधीः पर्वशो वेद। नैनाः स हिंनस्ति। प्रजापतिर्वा ओषधीः पर्वशो वेद। स एना न हिंनस्ति। अश्वपुर्वा बर्हिरच्छैति। प्राजापत्यो वा अश्वः सयोनित्वाय॥७॥

ओषधीनामहिंसायै। यज्ञस्य घोषदसीत्याह। यजमान एव रयिं दधाति। प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातय इत्याह। रक्षसामपहत्यै। प्रेयमंगाद्विषणां बर्हिरच्छेत्याह। विद्या वै धिषणां। विद्ययैवेनदच्छैति। मनुना कृता स्वधया वितष्टेत्याह। मानवी हि पर्शुः स्वधाकृता॥८॥

त आवहन्ति कवयः पुरस्तादित्याह। शुश्रुवांसो वै कवयः। यज्ञः पुरस्तात्। मुखत एव यज्ञमा रभते। अथो यदेतदुक्ता यतः कुतश्चा हरति। तत्प्राच्या एव दिशो भवति। देवेभ्यो जुष्टमिह बर्हिरासद् इत्याह। बर्हिषः समृद्धौ। कर्मणोऽनपराधाय। देवानां परिपृतमसीत्याह॥९॥

यद्वा इदं किं च। तद्देवानां परिपृतम्। अथो यथा वस्यसे प्रतिप्रोच्याहेदं करिष्यामीति। एवमेव तदध्वर्युर्देवेभ्यः प्रतिप्रोच्यं बर्हिर्दाति। आत्मनोऽहिंसायै। यावतः स्तम्बान्परिदिशेत्। यत्तेषामुच्छिष्टं प्यात्। अति तद्यज्ञस्य रेचयेत्। एकं स्तम्बं परिदिशेत्। तं सर्वं दायात्॥१०॥

यज्ञस्यानतिरेकाय। वृषवृद्धमसीत्याह। वृषवृद्धा वा ओषधयः। देवबर्हिरित्याह। देवेभ्य एवैनत्करोति। मा त्वाऽन्वङ्गा तिर्यगित्याहाहिंसायै। पर्व ते राध्यासमित्याहय्यै। आच्छेत्ता ते मा रिषमित्याह। नास्याऽऽत्मनो मीयते। य एवं वेद॥११॥

देवबर्हिः शतवल्शं विरोहेत्याह। प्रजा वै बर्हिः। प्रजानां प्रजननाय। सहस्रवल्शा वि वयं रुहेमेत्याह। आमेवैतामा शास्ते। पृथिव्याः सम्पृचः पाहीत्याह प्रतिष्ठित्यै। अयुङ्गायुङ्गान्मुष्टीं लुनोति। मिथुनत्वाय प्रजात्यै। सुसम्भृता त्वा सम्भरामीत्याह। ब्रह्मणैवेनत्सम्भरति॥१२॥

अदित्यै रास्नाऽसीत्याह। इयं वा अदितिः। अस्या एवैनद्रास्नां करोति। इन्द्राण्यै सन्नहनमित्याह। इन्द्राणी वा अग्रे देवतानां समनह्यत। साऽऽभ्रौत्। ऋद्धौ सन्नह्यति। प्रजा वै ब्रूहिः। प्रजानामपरावापाय। तस्मात्स्त्रावसन्तताः प्रजा जायन्ते॥१३॥

पूषा तै ग्रन्थिं ग्रन्नात्वित्याह। पुष्टिमेव यजमाने दधाति। स ते मास्थादित्याहाहि सायै। पश्चात्प्राश्चमुपगूहति। पश्चाद्वै प्राचीनां रेतो धीयते। पश्चादेवास्मै प्राचीनां रेतो दधाति। इन्द्रस्य त्वा बहुभ्यामुद्यच्छ इत्याह। इन्द्रियमेव यजमाने दधाति। बृहस्पतेर्मूर्ध्ना हरामीत्याह। ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः॥१४॥

ब्रह्मणैवैनद्धरति। उर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याह गत्यै। देवङ्गममसीत्याह। देवानेवैनद्रमयति। अनधः सादयति। गर्भाणां धृत्या अप्रपादाय। तस्माद्गर्भाः प्रजानामप्रपादुकाः। उपरीं नि दधाति। उपरीं हि सुवर्गो लोकः। सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै॥१५॥

स्योनित्वाय स्वाकृताऽसीत्याह दायद्वेदं भरति जायन्ते बृहस्पतिः समष्ट्यै॥ [२]

पूर्वेद्युरिध्माब्रूहिः करोति। यज्ञमेवारभ्य गृहीत्वोपवसति। प्रजापतिर्यज्ञमसृजत। तस्योखे अस्त्रं सेताम्। यज्ञो वै प्रजापतिः। यत्सांन्नाप्योखे भवतः। यज्ञस्यैव तदुखे उपदधात्यप्रस्त्रं साय। शुन्यध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्याया इत्याह। देवयज्याया एवैनानि शुन्यति। मातरिश्वनो घर्मोऽसीत्याह॥१६॥

अन्तरिक्षं वै मातरिश्वनो घर्मः। एषां लोकानां विधृत्यै। द्यौरसि पृथिव्यंसीत्याह। दिवश्च ह्येषा पृथिव्याश्च सम्भृता। यदुखा। तस्मादेवमाह। विश्वधाया असि परमेण धाम्नेत्याह। वृष्टिर्वै विश्वधायाः। वृष्टिमेवाव रुन्धे। दहस्व मा ह्यारित्याह धृत्यै॥१७॥

वसूनां पवित्रमसीत्याह। प्राणा वै वसवः। तेषां वा एतद्वाङ्गधेयम्। यत्पवित्रम्। तेभ्य एवैनत्करोति। शतधारं सहस्रधारमित्याह। प्राणेष्वेवायुर्दधाति सर्वत्वाय। त्रिवृत्पलाश-शाखायां दर्भमयं भवति। त्रिवृद्वै प्राणः। त्रिवृतमेव प्राणं मध्यतो यजमाने दधाति॥१८॥

सौम्यः पूर्णः संयोनित्वाय। साक्षात्पवित्रं दर्भाः। प्राख्सायमधिनि दधाति। तत्प्राणापानयो रूपम्। तिर्यक्प्रातः। तद्दर्शस्य रूपम्। दार्श्यं ह्येतदहः। अन्नं वै चन्द्रमा। अन्नं प्राणाः। उभयमेवोपैत्यजामित्वाय॥१९॥

तस्मादयं सर्वतः पवते। हुतः स्तोको हुतो द्रप्स इत्याह प्रतिष्ठित्यै। हविषो-

ऽस्कन्दाय। न हि हुतं स्वाहाकृतं स्कन्दति। दिवि नाको नामग्निः। तस्य विप्रुषो भागधेयम्। अग्नये बृहते नाकायेत्याह। नाकमेवाग्निं भागधेयेन समर्धयति। स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यामित्याह। द्यावापृथिव्योरेवैनत्प्रतिष्ठापयति॥२०॥

पवित्रंवत्यानयति। अपां चैवौषधीनां च रसं सृजति। अथो ओषधीष्वेव पशून्प्रतिष्ठापयति। अन्वारभ्य वाचं यच्छति। यज्ञस्य धृत्यै। धारयन्नास्ते। धारयन्त इव हि दुहन्ति। कामंधुक्ष इत्याहाऽऽतृतीयस्यै। त्रयं इमे लोकाः। इमानेव लोकान् यजमानो दुहे॥२१॥

अमूमिति नाम गृह्णाति। भद्रमेवासां कर्मा विष्करोति। सा विश्वायुः सा विश्वव्यचाः सा विश्वकर्मेत्याह। इयं वै विश्वायुः। अन्तरिक्षं विश्वव्यचाः। असौ विश्वकर्मा। इमानेवैताभिर्लोकान् यथापूर्वं दुहे। अथो यथा प्रदात्रे पुण्यमाशास्ते। एवमेवैना एतदुपस्तौति। तस्मात्प्रादादित्युन्नीय वन्दमाना उपस्तुवन्तः पशून् दुहन्ति॥२२॥

बहु दुग्धीन्द्राय देवेभ्यो हविरिति वाचं विसृजते। यथादेवतमेव प्रसौति। दैव्यस्य च मानुषस्य च व्यावृत्तै। त्रिराह। त्रिषत्या हि देवाः। अवाचं यमोऽनन्वारभ्योत्तराः। अपरिमितमेवाव रुन्धे। न दारुपात्रेण दुह्यात्। अग्निवद्वै दारुपात्रम्। यद्दारुपात्रेण दुह्यात्॥२३॥

यातयाम्ना हविषां यजेत। अथो खल्वाहुः। पुरोडाशमुखानि वै हवींषि। नेत इतः पुरोडाशं हविषो यामोऽस्तीति। काममेव दारुपात्रेण दुह्यात्। शूद्र एव न दुह्यात्। असतो वा एष सम्भूतः। यच्छूद्रः। अहविरेव तदित्याहुः। यच्छूद्रो दोग्धीति॥२४॥

अग्निहोत्रमेव न दुह्याच्छूद्रः। तद्धि नोत्पुनन्ति। यदा खलु वै पवित्रमत्येति। अथ तद्धविरिति। सम्पृच्यध्वमृतावरीरित्याह। अपां चैवौषधीनां च रसं सृजति। तस्मादपां चौषधीनां च रसमुपजीवामः। मन्त्रा धनस्य सातय इत्याह। पुष्टिमेव यजमाने दधाति। सोमै न त्वातन्मीन्द्राय दधीत्याह॥२५॥

सोममेवैनत्करोति। यो वै सोमं भक्षयित्वा संवत्सरं सोमं न पिबति। पुनर्भक्ष्योऽस्य सोमपीथो भवति। सोमः खलु वै सात्राय्यम्। य एवं विद्वान्त्सात्राय्यं पिबति। अपुनर्भक्ष्योऽस्य सोमपीथो भवति। न मृन्मयेनापि दध्यात्। यन्मृन्मयेनापि दध्यात्। पितृदेवत्यं स्यात्॥२६॥

अयस्पात्रेण वा दारुपात्रेण वाऽपि दधाति। तद्धि सदैवम्। उदन्वद्भवति। आपो वै रक्षोघ्नीः। रक्षसामपंहत्यै। अदस्तमसि विष्णवे त्वेत्याह। यज्ञो वै विष्णुः। यज्ञायैवैनददस्तं करोति। विष्णो हव्यं रक्षस्वेत्याह गुप्त्यै। अनन्धः सादयति। गर्भाणां धृत्या अप्रपादाय। तस्माद्गर्भाः प्रजानामप्रपादुकाः। उपरीव निदधाति। उपरीव हि सुवर्गो लोकः। सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै॥२७॥

असीत्याहु धृत्यै यजमाने दधात्यजामित्वाय स्थापयति दहे दुहन्ति दुह्यादोग्धीति दधीत्याह स्याध्मादयति पञ्च च॥—[३]

कर्मणे वां देवेभ्यः शकेयमित्याह शक्त्यै। यज्ञस्य वै सन्ततिमनु प्रजाः पशवो यजमानस्य सन्तायन्ते। यज्ञस्य विच्छित्तिमनु प्रजाः पशवो यजमानस्य विच्छिद्यन्ते। यज्ञस्य सन्ततिरसि यज्ञस्य त्वा सन्तत्यै स्तृणामि सन्तत्यै त्वा यज्ञस्येत्याहवनीयात्सं तनोति। यजमानस्य प्रजायै पशूनां सन्तत्यै। अपः प्रणयति। श्रद्धा वा आपः। श्रद्धामेवारभ्यं प्रणीय प्रचरति। अपः प्रणयति। यज्ञो वा आपः॥२८॥

यज्ञमेवारभ्यं प्रणीय प्रचरति। अपः प्रणयति। वज्रो वा आपः। वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहृत्य प्रणीय प्रचरति। अपः प्रणयति। आपो वै रक्षोघ्नीः। रक्षसामपंहत्यै। अपः प्रणयति। आपो वै देवानां प्रियं धाम। देवानामेव प्रियं धाम प्रणीय प्रचरति॥२९॥

अपः प्रणयति। आपो वै सर्वा देवताः। देवता एवाऽऽरभ्यं प्रणीय प्रचरति। वेषाय त्वेत्याह। वेषाय ह्येनदादत्ते। प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातय इत्याह। रक्षसामपंहत्यै। धूरसीत्याह। एष वै धुर्योऽग्निः। तं यदनुपस्पृश्यातीयात्॥३०॥

अध्वर्युं च यजमानं च प्रदहेत्। उपस्पृश्यात्येति। अध्वर्योश्च यजमानस्य चाप्रदाहाय। पूर्वं तं योऽस्मान्पूर्वति तं पूर्वं यं वयं धूर्वाम इत्याह। द्वौ वाव पुरुषौ। यं चैव धूर्वति। यश्चैनं धूर्वति। तावुभौ शुचाऽर्पयति। त्वं देवानामसि सन्नितमं पप्रितमं जुष्टमं वह्नितमं देवहूतममित्याह। यथायजुरेवैतत्॥३१॥

अहुतमसि हविर्धानमित्याहानात्यै। दृहंस्व मा ह्वारित्याह धृत्यै। मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रेक्ष इत्याह मित्रत्वाय। मा भर्मा संविक्था मा त्वा हिंसिषमित्याहहिंसायै। यद्वै किं च वातो नाभि वाति। तत्सर्वं वरुणदेवत्यम्। उरु वातायेत्याह। अवारुणमेवैनत्करोति। देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह प्रसूत्यै। अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह॥३२॥

अश्विनौ हि देवानामध्वर्यु आस्ताम्। पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै। अग्नये जुष्टं

निर्वपामीत्याह। अग्रयं एवैनां जुष्टं निर्वपति। त्रिर्यजुषा। त्रयं इमे लोकाः। एषां लोकानामाप्त्यै। तूष्णीं चतुर्थम्। अपरिमितमेवाव रुन्धे। स एवमेवानुपूर्वः हवीःषि निर्वपति॥३३॥

इदं देवानामिदमु नः सहेत्याह व्यावृत्यै। स्फात्यै त्वा नारात्या इत्याह गुप्त्यै। तमसीव वा एषोऽन्तश्चरति। यः परीणहि। सुवरभि वि ख्येषं वैश्वानरं ज्योतिरित्याह। सुवरेवाभि वि पश्यति वैश्वानरं ज्योतिः। द्यावापृथिवी हविषि गृहीत उदवेपेताम्। दृहन्तान्दुर्या द्यावापृथिव्योरित्याह। गृहाणां द्यावापृथिव्योर्धृत्यै। उर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याह गत्यै। अदित्यास्त्वोपस्थे सादयामीत्याह। इयं वा अदितिः। अस्या एवैनदुपस्थे सादयति। अग्रे हव्यः रक्षस्वेत्याह गुप्त्यै॥३४॥

यज्ञो वा आपो धामं प्रणीय प्रचरत्यतोयादेतद्वाहभ्यामित्याह हवीःषि निर्वपति गत्यै चत्वारि च॥ [४]

इन्द्रो वृत्रमहन्। सोऽपः। अभ्यग्निमत। तासां यन्मेध्यं यज्ञियः सदेवमासीत्। तदपोदक्रामत्। ते दुर्भा अभवन्। यद्दुर्भेरप उत्पुनाति। या एव मेध्या यज्ञियाः सदेवा आपः। ताभिरेवैना उत्पुनाति। द्वाभ्यामुत्पुनाति॥३५॥

द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै। देवो वः सवितोत्पुनात्वित्याह। सवितृप्रसूत एवैना उत्पुनाति। अच्छिद्रेण पवित्रेणेत्याह। असौ वा आदित्योऽच्छिद्रं पवित्रम्। तेनैवैना उत्पुनाति। वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरित्याह। प्राणा वा आपः। प्राणा वसवः। प्राणा रश्मयः॥३६॥

प्राणैरेव प्राणान्त्सं पूणक्ति। सावित्रियर्चा। सवितृप्रसूतं मे कर्मासदिति। सवितृप्रसूतमेवास्य कर्म भवति। पच्छो गांयत्रिया त्रिष्वमृद्धत्वाय। आपो देवीरग्रेपुवो अग्रेगुव इत्याह। रूपमेवासांमेतन्महिमानं व्याचष्टे। अग्रं इमं यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिमित्याह। अग्रं एव यज्ञं नयन्ति। अग्रे यज्ञपतिम्॥३७॥

युष्मानिन्द्रोऽवृणीत वृत्रतूर्यं यूयमिन्द्रमवृणीध्वं वृत्रतूर्य इत्याह। वृत्रं हं हनिष्यन्निन्द्र आपो वव्रे। आपो हेन्द्र वव्रिरे। संज्ञामेवासांमेतत्सामानं व्याचष्टे। प्रोक्षिताः स्थेत्याह। तेनाऽऽपः प्रोक्षिताः। अग्रयं वो जुष्टं प्रोक्षाम्यग्रीषोमभ्यामित्याह। यथादेवतमेवैनान्प्रोक्षति। त्रिः प्रोक्षति। त्र्यावृद्धि यज्ञः॥३८॥

अथो रक्षसामपहत्यै। शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयुज्याया इत्याह। देवयुज्याया एवैनानि शुन्धति। त्रिः प्रोक्षति। त्र्यावृद्धि यज्ञः। अथो मेध्यत्वाय। अवधूतः रक्षोऽवधूता अरातय इत्याह। रक्षसामपहत्यै। अदित्यास्त्वगसीत्याह। इयं वा अदितिः॥३९॥

अस्या एवेनत्त्वचं करोति। प्रति त्वा पृथिवी वेत्त्वित्याह प्रतिष्ठित्यै। पुरस्तात्प्रतीचीनग्रीवम् मेध्यत्वाय। तस्मात्पुरस्तात्प्रत्यश्चः पशवो मेधमुपतिष्ठन्ते। तस्मात्प्रजा मृगं ग्राहुकाः। यज्ञो देवेभ्यो निलायत। कृष्णो रूपं कृत्वा। यत्कृष्णाजिने हविरंध्यवहन्ति। यज्ञादेव तद्यज्ञं प्रयुङ्क्ते। हविषोऽस्कन्दाय॥४०॥

अधिषवणमसि वानस्पत्यमित्याह। अधिषवणमेवेनत्करोति। प्रति त्वा-ऽदित्यास्त्वगवेत्त्वित्याह सयत्वाय। अग्नेस्तनूरसीत्याह। अग्नेर्वा एषा तनूः। यदोषधयः। वाचो विसर्जनमित्याह। यदा हि प्रजा ओषधीनामश्नन्ति। अथ वाचं विसृजन्ते। देववीतये त्वा गृह्णामीत्याह॥४१॥

देवताभिरेवेनत्समर्धयति। अद्विरसि वानस्पत्य इत्याह। ग्रावाणमेवेनत्करोति। स इदं देवेभ्यो हव्यः सुशमिं शमिष्वेत्याह शान्त्यै। हविष्कृदेहीत्याह। य एव देवानां हविष्कृतः। तान् ह्वयति। त्रिह्वयति। त्रिषत्या हि देवाः। इषमावदोर्जमावदेत्याह॥४२॥

इषमेवोर्जं यजमाने दधाति। द्युमद्वदत वयः संङ्घातं जेष्वेत्याह भ्रातृव्याभिभूत्यै। मनोः श्रद्धादेवस्य यजमानस्यासुरग्री वाक्। यज्ञायुधेषु प्रविष्टाऽऽसीत्। तेऽसुरा यावन्तो यज्ञायुधानामुद्वदतामुपाशृण्वन्। ते पराभवन्। तस्मात्श्वानां मध्येऽवसायं यजेत। यावन्तो-ऽस्य भ्रातृव्या यज्ञायुधानामुद्वदतामुपशृण्वन्ति। ते परा भवन्ति। उच्चैः समाहन्त वा आहं विजित्यै॥४३॥

वृङ्क्ते एषामिन्द्रियं वीर्यम्। श्रेष्ठ एषा भवति। वरुषवृद्धमसि प्रति त्वा वरुषवृद्धं वेत्त्वित्याह। वरुषवृद्धा वा ओषधयः। वरुषवृद्धा इषीकाः समृद्ध्यै। यज्ञः रक्षाः स्यन्तु प्राविशन्। तान्यस्मा पशुभ्यो निरवादयन्त। तुषैरोषधीभ्यः। परापूतः रक्षः परापूता अरातय इत्याह। रक्षसामपहत्यै॥४४॥

रक्षसां भागोऽसीत्याह। तुषैरेव रक्षाः सि निरवादयते। अप उपस्पृशति मेध्यत्वाय। वायुर्वो विविनक्तित्याह। पवित्रं वै वायुः। पुनात्येवेनान्। अन्तरिक्षादिव वा एते प्रस्कन्दन्ति। ये शूर्पात्। देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृह्णत्वित्याह प्रतिष्ठित्यै। हविषोऽस्कन्दाय।

त्रिष्फलीकर्तवा आह। त्र्यावृद्धि यज्ञः। अथो मेध्यत्वाय॥४५॥

द्वाभ्यामुत्पुनति रश्मयो नयन्त्यग्रं यज्ञपति यज्ञोऽदितिरस्कन्दाय गृह्णामीत्याह वदेत्याह विजित्या अपंहत्या अस्कन्दाय त्रीणि च॥—[५]

अवधूतः रक्षोऽवधूता अरातय इत्याह। रक्षसामपंहत्यै। अदित्यास्त्वगसीत्याह। इयं वा अदितिः। अस्या एवेनत्त्वचं करोति। प्रति त्वा पृथिवी वेत्त्वित्याह प्रतिष्ठित्यै। पुरस्तात्प्रतीचीनग्रीवमुत्तरलोमोपस्तृणाति मेध्यत्वाय। तस्मात्पुरस्तात्प्रत्यञ्चः पशवो मेधमुपतिष्ठन्ते। तस्मात्प्रजा मृगं ग्राहृकाः। यज्ञो देवेभ्यो निलायत॥४६॥

कृष्णो रूपं कृत्वा। यत्कृष्णाजिने हविरधिपिनष्टि। यज्ञादेव तद्यज्ञं प्रयुङ्क्ते। हविषोऽस्कन्दाय। द्यावापृथिवी सहास्ताम्। ते शम्यामात्रमेकमहर्व्येताः शम्यामात्रमेकमहः। दिवः स्कम्भनिरसि प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्त्वित्याह। द्यावापृथिव्योर्वीत्यै। धिषणाऽसि पर्वत्या प्रति त्वा दिवः स्कम्भनिर्वेत्त्वित्याह। द्यावापृथिव्योर्विधृत्यै॥४७॥

धिषणाऽसि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्वतिर्वेत्त्वित्याह। द्यावापृथिव्योर्धृत्यै। देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह प्रसूत्यै। अश्विनौर्बाहुभ्यामित्याह। अश्विनौ हि देवानामध्वर्यु आस्ताम्। पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै। अधिवपामीत्याह। यथादेवतमेवैनानधि वपति। धान्यमसि धिनुहि देवानित्याह। एतस्य यजुषो वीर्येण॥४८॥

यावदेका देवता कामयते यावदेका। तावदाहुतिः प्रथते। न हि तदस्ति। यत्तावदेव स्यात्। यावञ्जुहोति। प्राणाय त्वाऽपानाय त्वेत्याह। प्राणानेव यजमाने दधाति। दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धामित्याह। आयुरेवास्मिन्दधाति। अन्तरिक्षादिव वा एतानि प्रस्कन्दन्ति। यानि दृषदः। देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृह्णात्वित्याह प्रतिष्ठित्यै। हविषोऽस्कन्दाय। असंवपन्ती पिष्पाणूनि कुरुतादित्याह मेध्यत्वाय॥४९॥

निलायत विधृत्यै वीर्येण स्कन्दन्ति चत्वारि च॥—[६]

धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छेत्याह धृत्यै। अपाग्नेऽग्निमामादं जहि निष्क्रव्यादः सेधा देवयजं वहेत्याह। य एवाऽऽमात्क्रव्यात्। तमपहत्य। मध्येऽग्नौ कपालमुपदधाति। निर्दग्धः रक्षो निर्दग्धा अरातय इत्याह। रक्षाः स्येव निर्दहति। अग्निवत्युपदधाति। अस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्ते। अङ्गारमधि वर्तयति॥५०॥

अन्तरिक्ष एव ज्योतिर्धत्ते। आदित्यमेवामुष्मिल्लोके ज्योतिर्धत्ते। ज्योतिष्मन्तोऽस्मा इमे लोका भवन्ति। य एवं वेद। ध्रुवमसि पृथिवीं दृष्टेत्याह। पृथिवीमेवैतेन दृष्टेति।

धृत्रमस्यन्तरिक्षं दृ॒हेत्याह। अन्तरिक्षमेवैतेन दृ॒हति। धरुणमसि दिवं दृ॒हेत्याह।
दिवमेवैतेन दृ॒हति॥५१॥

धर्मासि दिशो दृ॒हेत्याह। दिशं एवैतेन दृ॒हति। इमानेवैतैर्लोकान्दृ॒हति। दृ॒हन्ते-
ऽस्मा इमे लोकाः प्रजयां पशुभिः। य एवं वेदं। त्रीण्यग्रे कपालान्युपदधाति। त्रयं इमे
लोकाः। एषां लोकानामाप्त्यै। एकमग्रे कपालमुप दधाति। एकं वा अग्रे कपालं पुरुषस्य
सम्भवति॥५२॥

अथ द्वे। अथ त्रीणि। अथ चत्वारि। अथाष्टौ। तस्मादष्टाकपालं पुरुषस्य शिरः। यदेवं
कपालान्युपदधाति। यज्ञो वै प्रजापतिः। यज्ञमेव प्रजापतिश्च सङ्स्करोति। आत्मानमेव
तत्सङ्स्करोति। तश्च सङ्स्कृतमात्मानम्॥५३॥

अमुष्मिल्लोकेऽनु परैति। यदष्टावुपदधाति। गायत्रिया तत्सम्मितम्। यन्नवं। त्रिवृता
तत्। यदशं। विराजा तत्। यदेकादश। त्रिष्टुभा तत्। यद्वादश॥५४॥

जगत्या तत्। छन्दः सम्मितानि स उपदधत्कपालानि। इमाँल्लोकाननुपूर्वं दिशो
विधृत्यै दृ॒हति। अथाऽऽयुः प्राणान्प्रजां पशून् यजमाने दधाति। सजातानस्मा अभितौ
बहुलान्करोति। चितः स्थेत्याह। यथायजुरेवैतत्। भृगूणामङ्गिरसां तपसा तप्यध्वमित्याह।
देवतानामेवैनानि तपसा तपति। तानि ततः सङ्स्थिते। यानि घर्मे कपालान्युपचिन्वन्ति
वेधस इति चतुष्पदयुर्चा वि मुञ्चति। चतुष्पादः पशवः। पशुष्वेवोपरिष्ठात्प्रति तिष्ठति॥५५॥
वर्तयति दिवंमेवैतेन दृ॒हति सम्भवति तश्च सङ्स्कृतमात्मानं द्वादश सङ्स्थिते त्रीणि च॥

[७]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह प्रसूत्यै। अश्विनौर्बाहुभ्यामित्याह। अश्विनौ हि
देवानामध्वर्यू आस्ताम्। पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै। सं वपामीत्याह। यथादेवतमेवैनानि
संवपति। समापो अद्विरग्मत समोषंधयो रसेनेत्याह। आपो वा ओषंधीर्जिन्वन्ति।
ओषंधयोऽपो जिन्वन्ति। अन्या वा एतासामन्या जिन्वन्ति॥५६॥

तस्मादेवमाह। सश्च रेवतीर्जगतीभिर्मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वमित्याह। आपो वै
रेवतीः। पशवो जगतीः। ओषंधयो मधुमतीः। आप ओषंधीः पशून्। तानेवास्मा एकधा
सृज्य। मधुमतः करोति। अन्धः परि प्रजाताः स्थ समद्विः पृच्यध्वमिति पर्याप्तावयति।
यथा सुवृष्ट इमामनुविसृत्य॥५७॥

आप ओषंधीर्महयन्ति। तादृगेव तत्। जनयत्यै त्वा संयौमीत्याह। प्रजा एवैतेन
दाधार। अग्नयै त्वाऽग्नीषोमाभ्यामित्याह व्यावृत्यै। मुखस्य शिरोऽसीत्याह। यज्ञो वै मुखः।

तस्यैतच्छिरः। यत्पुरोडाशः। तस्मादेवमाह॥५८॥

घर्मोऽसि विश्वायुरित्याह। विश्वमेवायुर्यजमाने दधाति। उरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथतामित्याह। यजमानमेव प्रजयां पशुभिः प्रथयति। त्वचं गृह्णीष्वेत्याह। सर्वमेवैनं सतनुं करोति। अथाऽऽप आनीय परिमार्ष्टि। मांस एव तत्त्वचं दधाति। तस्मात्त्वचा मांसं छन्नम्। घर्मो वा एषोऽशान्तः॥५९॥

अर्धमासेऽर्धमासे प्रवृज्यते। यत्पुरोडाशः। स ईश्वरो यजमानं शुचा प्रदहः। पर्याग्निं करोति। पशुमेवैनमकः। शान्त्या अप्रदाहाय। त्रिः पर्याग्निं करोति। त्र्यावृद्धिं यज्ञः। अथो रक्षसामपहत्यै। अन्तरितं रक्षोऽन्तरिता अरांतय इत्याह॥६०॥

रक्षसामन्तरहित्यै। पुरोडाशं वा अधिश्रितं रक्षांस्यजिघांसन्। दिवि नाको नामाग्नी रक्षोहा। स एवास्माद्रक्षांस्यपाहन्। देवस्त्वां सविता श्रपयत्वित्याह। सवितृप्रसूत एवैनं श्रपयति। वर्षिष्ठे अधि नाक इत्याह। रक्षसामपहत्यै। अग्निस्ते तनुवं माऽतिधागित्याहाऽन्तिदाहाय। अग्ने हव्यं रक्षस्वेत्याह गुप्त्यै॥६१॥

अविदहन्तः श्रपयतेति वाचं विसृजते। यज्ञमेव हवींष्यभिव्याहृत्य प्रतनुते। पुरोरुचमविदाहाय शृत्यै करोति। मस्तिष्को वै पुरोडाशः। तं यत्राभिं वासयैत्। आविर्मस्तिष्कः स्यात्। अभिवासयति। तस्माद्गुहां मस्तिष्कः। भस्मनाऽभिवासयति। तस्मान्मांसेनास्थिं छन्नम्॥६२॥

वेदेनाभिवासयति। तस्मात्केशैः शिरश्छन्नम्। अखंलतिभावुको भवति। य एवं वेदं पशोर्वै प्रतिमा पुरोडाशः। स नायजुष्कमभिवास्यः। वृथैव स्यात्। ईश्वरा यजमानस्य पशवः प्रमेतोः। सं ब्रह्मणा पृच्यस्वेत्याह। प्राणा वै ब्रह्म॥६३॥

प्राणाः पशवः। प्राणैरेव पशून्ध्वंसम्पृणक्ति। न प्रमायुंका भवन्ति। यजमानो वै पुरोडाशः। प्रजा पशवः पुरीषम्। यदेवमभिवासयति। यजमानमेव प्रजयां पशुभिः समर्धयति। देवा वै हविर्भृत्वाऽब्रुवन्। कस्मिन्निदं प्रक्ष्यामह इति। सोऽग्निरब्रवीत्॥६४॥

मयि तनूः सं निधध्वम्। अहं वस्तं जनयिष्यामि। यस्मिन्प्रक्ष्यध्व इति। ते देवा अग्नौ तनूः सन्न्यदधत। तस्मादाहुः। अग्निः सर्वा देवता इति। सोऽङ्गारेणाऽऽपः। अभ्यंपातयत्। तत एकतोऽजायत। स द्वितीयमभ्यंपातयत्॥६५॥

ततो॑ द्वितो॑ऽजायत। स तृतीय॑मभ्य॑पातयत्। ततस्त्रितो॑ऽजायत। यदद्भ्यो॑ऽजायन्त। तदा॒प्याना॑माप्य॒त्वम्। यदा॒त्मभ्यो॑ऽजायन्त। तदा॒त्म्याना॑मात्म्य॒त्वम्। ते दे॒वा आ॒प्येष्व॑मृजत। आ॒प्या अ॑मृजत् सूर्या॑भ्युदिते। सूर्या॑भ्युदितः सूर्या॑भिनिमृक्ते॥६६॥

सूर्या॑भिनिमृक्तः कु॒न्खिनि॑। कु॒न्खी श्या॑वदति। श्या॑वदन्न॒ग्रदिधि॑षौ। अ॒ग्रदिधि॑षुः प॒रिवि॑त्ते। प॒रिवि॑त्तो वी॒रह॑णि। वी॒रहा ब्र॑ह्म॒हणि॑। तद्ब्र॑ह्म॒हणं ना॒त्य॑च्यवत। अ॒न्तर्वे॑दि नि॒नय॑त्यवरु॒द्धौ। उ॒ल्मुके॑नाभि गृ॒ह्णाति॑ श्रु॒तत्वा॑य। श्रु॒तका॑मा इ॒व हि दे॒वाः॥६७॥

अन्या जिन्वन्त्यनु विसृज्येवमाहाशान्त आह गुप्त्यै छत्रं ब्रह्माब्रवीद्वितीयमभ्यपातयध्मूर्याभिनिमृक्ते देवाः॥ [८]

दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः प्र॑स॒व इति॑ स्फ॒घमाद॑त्ते प्रसू॒त्यै। अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॑मित्या॒ह। अ॒श्विनो॑ हि दे॒वाना॑मध्व॒र्यू आ॑स्ता॒म्। पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्या॑मित्या॒ह य॒त्यै। आद॑द॒ इन्द्र॑स्य बा॒हुर॑सि दक्षि॒ण इ॒त्या॑ह। इन्द्रि॒यमे॒व यज॑माने दधाति। स॒हस्र॑भृष्टिः श॒तते॑जा इत्या॒ह। रू॒पमे॒वास्मै॑तन्महि॒मानं॑ व्याच॑ष्टे। वा॒युर॑सि ति॒ग्मते॑जा इत्या॒ह। ते॒जो वै वा॒युः॥६८॥

तेज॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति। वि॒षाद्वै ना॑मा॒सुर आ॑सीत्। सौ॒ऽबिभे॑त्। य॒ज्ञेन॑ मा दे॒वा अ॒भिभ॑विष्यन्तीति। स पृथि॒वीमभ्य॑वमीत्। सा मे॒ध्याऽभ॑वत्। अथो यदिन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑हन। तस्य॒ लोहि॑तं पृथि॒वीमनु॑ व्य॒धावत्। सा मे॒ध्याऽभ॑वत्। पृथि॒वि दे॒वय॑जनीत्या॒ह॥६९॥

मे॒ध्यामे॒वैनौ॑ दे॒वय॑जनीं करोति। ओष॑ध्यास्ते मूलं॒ मा हि॑सिष॒मित्या॑ह। ओष॑धीनामहि॑सायै। ब्र॒जं ग॑च्छ गो॒स्थान॑मित्या॒ह। छ॒न्दा॑सि॒ वै ब्र॒जो गो॒स्थानः॑। छ॒न्दा॑स्ये॒वास्मै॑ ब्र॒जं गो॒स्थानं॑ करोति। व॒र्षन्तु॑ ते द्यौरि॒त्या॑ह। वृष्टि॒र्वै द्यौः। वृष्टि॑मे॒वाव॑ रुन्धे। ब॒धान॑ दे॒व स॒वितः पर॑मस्या॑ परा॒वती॑त्या॒ह॥७०॥

द्वौ वा॒व पुरु॑षौ। यं चै॒व द्वेष्टि॑। यश्चै॒नं द्वेष्टि॑। तावु॒भौ ब॑भ्राति पर॒मस्या॑ परा॒वति॑ श॒तेन॑ पाशैः। यो॑ऽस्मान्द्वेष्टि॒ यं च॑ व॒यं द्विष्म॑स्तमतो॒ मा मौ॒गित्या॑हानि॒मृक्त्यै। अ॒ररु॑र्वै ना॒मासु॑र आ॑सीत्। स पृथि॒व्यामुप॑मु॒होऽश॑यत्। तं दे॒वा अप॑हतो॒ऽररुः॑ पृथि॒व्या इति॑ पृथि॒व्या अपा॑घ्न। भ्रातृ॒व्यो वा अ॒ररुः। अप॑हतो॒ऽररुः॑ पृथि॒व्या इति॑ यदा॒ह॥७१॥

भ्रातृ॒व्यमे॒व पृथि॒व्या अप॑हन्ति। ते॒ऽमन्य॑न्त। दि॒वं वा अ॒यमि॑तः प॒तिष्य॑तीति। तम॒ररु॑स्ते दि॒वं मा॑ऽस्कानि॒ति दि॒वः पर्य॑बाधन्त। भ्रातृ॒व्यो वा अ॒ररुः। अ॒ररु॑स्ते दि॒वं मा॑ स्कानि॒ति यदा॑ह। भ्रातृ॒व्यमे॒व दि॒वः परि॑बाधते। स्तम्ब॒यजु॑र॒हरति॑। पृथि॒व्या ए॒व भ्रातृ॒व्यम॑पहन्ति। द्वितीय॑ हरति॥७२॥

अन्तरिक्षादेवैनमपहन्ति। तृतीयः हरति। दिव एवैनमपहन्ति। तूष्णीं चतुर्थः हरति। अपरिमितादेवैनमपहन्ति। असुराणां वा इयमग्र आसीत्। यावदासीनः परापश्यति। तावद्देवानाम्। ते देवा अब्रुवन्। अस्त्वेव नोऽस्यामपीति॥७३॥

कान्नो दास्यथेति। यावत्स्वयं परिगृह्णीथेति। ते वसंवस्वेति दक्षिणतः पर्यगृह्णन्। रुद्रास्त्वेति पश्चात्। आदित्यास्त्वेत्युत्तरतः। तेऽग्निना प्राञ्चोऽजयन्। वसुभिर्दक्षिणा। रुद्रेः प्रत्यञ्चः। आदित्यैरुदञ्चः। यस्यैवं विदुषो वेदिं परिगृह्णन्ति॥७४॥

भवत्यात्मना। पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति। देवस्य सवितुः सव इत्याह प्रसूत्यै। कर्म कृण्वन्ति वेधस इत्याह। इषितः हि कर्म क्रियते। पृथिव्यै मेध्यं चामेध्यं च व्युदक्रामताम्। प्राचीनमुदीचीनं मेध्यम्। प्रतीचीनं दक्षिणाऽमेध्यम्। प्राचीमुदीचीं प्रवृणां करोति। मेध्यामेवैनं देवयजनीं करोति॥७५॥

प्राञ्चौ वेद्यः सावुन्नयति। आहवनीयस्य परिगृहीत्यै। प्रतीची श्रोणी। गार्हपत्यस्य परिगृहीत्यै। अथौ मिथुनत्वाय। उद्धन्ति। यदेवास्यां अमेध्यम्। तदपहन्ति। उद्धन्ति। तस्मादोषधयः पराभवन्ति॥७६॥

मूलं छिनत्ति। भ्रातृव्यस्यैव मूलं छिनत्ति। मूलं वा अतितिष्ठद्रक्षाः स्यनूत्पिपते। यद्धस्तेन छिन्द्यात्। कुन्खिनीः प्रजाः स्युः। स्फ्येनं छिनत्ति। वज्रो वै स्फ्यः। वज्रेणैव यज्ञाद्रक्षाः स्यपहन्ति। पितृदेवत्याऽतिखाता। इयतीं खनति॥७७॥

प्रजापतिना यज्ञमुखेन सम्मिताम्। वेदिदेवेभ्यो निलायत। तां चतुरङ्गुलेऽन्वविन्दन्। तस्माच्चतुरङ्गुलं खेया। चतुरङ्गुलं खनति। चतुरङ्गुले ह्योषधयः प्रतितिष्ठन्ति। आ प्रतिष्ठायै खनति। यजमानमेव प्रतिष्ठां गमयति। दक्षिणतो वर्षीयसीं करोति। देवयजनस्यैव रूपमकः॥७८॥

पुरीषवतीं करोति। प्रजा वै पशवः पुरीषम्। प्रजयैवेनं पशुभिः पुरीषवन्तं करोति। उत्तरं परिग्राहं परिगृह्णाति। एतावतीं वै पृथिवी। यावतीं वेदिः। तस्यां एतावन्त एव भ्रातृव्यं निर्भज्य। आत्मन उत्तरं परिग्राहं परिगृह्णाति। ऋतमस्यृतसर्दनमस्यृतश्रीरसीत्याह। यथा-यजुरेवैतत्॥७९॥

क्रूरमिव वा एतत्करोति। यद्वेदिं करोति। धा असि स्वधा असीति योयुष्यते

शान्त्यै। उर्वी चासि वस्वीं चासीत्याह। उर्वीमेवैनां वस्वीं करोति। पुरा क्रूरस्य विसृपो विरप्शिन्नित्याह मेध्यत्वाय। उदादाय पृथिवीं जीरदानुर्यामैरयं चन्द्रमसि स्वधाभिरित्याह। यदेवास्यां अमेध्यम्। तदपहत्य। मेध्यां देवयजनीं कृत्वा॥८०॥

यददश्चन्द्रमसि मेध्यम्। तदस्यामेरयति। तां धीरांसो अनुदृश्यं यजन्त इत्याहानुख्यात्यै। प्रोक्षणीरा सादय। इध्माबर्गृहिरुपसादय। सुवं च सुचंश्च सम्मृद्धि। पत्नी५ सन्नह्य। आज्येनोदेहीत्याहानुपूर्वतायै। प्रोक्षणीरा सादयति। आपो वै रक्षोघ्नीः॥८१॥

रक्षसामपहत्यै। स्फ्यस्य वर्त्मन्त्सादयति। यज्ञस्य सन्तत्यै। उवाच हासितो देवलः। एतावतीर्वा अमुष्मिल्लोक आप आसन्। यावतीः प्रोक्षणीरिति। तस्माद्ब्रह्मीरासाद्याः। स्फ्यमुदस्यन्। यं द्विष्यात्तं ध्यायेत्। शुचैवैनमर्पयति॥८२॥

वे वायुराह परावतीत्याहर्हं द्वितीयः५ हरतीति परिगृह्णति देवयजनीं करोति भवति खनत्यकरतकृत्वा रक्षोघ्नोर्पयति॥[९]

वज्रो वै स्फ्यः। यदन्वश्च धारयेत्। वज्रेऽध्वर्युः क्षण्वीत। पुरस्तात्तिर्यश्च धारयति। वज्रो वै स्फ्यः। वज्रेणैव यज्ञस्य दक्षिणतो रक्षाऽस्यपहन्ति। अग्निभ्यां प्राचंश्च प्रतीचंश्च। स्फ्येनोदीचश्चाधराचंश्च। स्फ्येन वा एष वज्रेणास्यै पाप्मानं भ्रातृव्यमपहत्य। उत्करेऽधि प्रवृश्चति॥८३॥

यथोपायां वृश्चन्त्येवम्। हस्तावव नेनित्ते। आत्मानमेव पवयते। स्फ्यं प्रक्षालयति मेध्यत्वाय। अथो पाप्मनं एव भ्रातृव्यस्य न्यङ्गं छिनत्ति। इध्माबर्गृहिरुपसादयति युक्त्यै। यज्ञस्य मिथुनत्वाय। अथो पुरोरुचमेवैतां दधाति। उत्तरस्य कर्मणोऽनुख्यात्यै। न पुरस्तात्प्रत्यगुपसादयेत्॥८४॥

यत्पुरस्तात्प्रत्यगुपसादयेत्। अन्यत्राऽऽहुतिपथादिध्मं प्रतिपादयेत्। प्रजा वै बर्हिः। अपराध्याद्बर्हिषां प्रजानां प्रजननम्। पश्चात्प्रागुपसादयति। आहुतिपथेनेध्मं प्रतिपादयति। सम्प्रत्यैव बर्हिषां प्रजानां प्रजननमुपैति। दक्षिणमिध्मम्। उत्तरं बर्हिः। आत्मा वा इध्मः। प्रजा बर्हिः। प्रजा ह्यात्मन उत्तरतरा तीर्थे। ततो मेधमुपनीय। यथादेवतमेवैनत्प्रतिष्ठापयति। प्रति तिष्ठति प्रजयां पशुभिर्यजमानः॥८५॥

वृश्चति सादयेदिध्मः पञ्च च॥

[१०]

तृतीयस्यां देवस्यांश्चपुरुंशु यो वै पूर्वद्युः कर्मणे वामिन्द्रो वृत्रमहन्सांऽपोऽवधूतं धृष्टिर्देवस्येत्याह सं वपामि देवस्य स्फ्यमा ददे वज्रो वे स्फ्यो दशं१०॥

तृतीयस्यां यज्ञस्यान्तिरेकाय पवित्रवत्यध्वर्युं चाधिपवणमस्यन्तरिक्ष एव रक्षसामन्तरहित्ये द्वौ वाव पुरुषौ यददश्चन्द्रमसि मेध्यं पञ्चाशीतिः॥८५॥

तृतीयंस्यां यजमानः॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः समाप्तः॥

generated on **February 1, 2025**